

notandum illud, testivi me. Quibus verbis haud obscurè significatur siquidem natura Jobus ad boni iudicis munus aptus et comparatus fuisse, ut pulchre D. Chrysostomus in Catenâ ad hunc locum notat, dicens : « Sed nimis quis eum iudicem constituit? A seipso; hoc est, ab ipsâ virtute creatus est iudex quemadmodum Moyses. Tales videlicet decebat esse principes. Utinam ad munera oboeuda soli illi assumerentur, quos bona natura indoles inspecta designaret, fallar, nisi ii optima sui numeris opera praestarent. Quis natura proprie regnans opus regulariter perfecte conficiat? Quis non perfectissimè exequatur iussus munus illud, cuius opera ex sua propria naturâ amat? Quod enim ex propriâ cuiusque naturâ venit, id certò sperari consuevit in homine quocumque, ut inde dicat Nazarenus, Epist. ad Eudoxium : « Quia ad naturae dictum fluit, plerique bene succedunt; que verò prater naturam presument, frustre tentantur. Frustra speratur fructus, quem non fert arboris natura. Frustra in homine opera sperantur, quibus natura adversatur: ex quo fit, ut à Deo communiter in ea elevantur munera eu- jusque consentanea nature. Id quod notat D. Chrysostomus, hom. 7 de Laudibus S. Pauli, ubi immensa hujus sancti miratus facinora : « Unde, inquit, Paulus talis emersit ac tantus? Et ex proprio videlicet, et ex Deo: et idecirò ex Deo, quia de proprio. » Inde regulariter cognoscens te à Deo vocatum ad munus, simius fuerit propriâ consentanea nature. Habet enim deus propriissimum, quid committere gaudet ex propriis rerum naturis sua perire.

Job itaque à Deo sortitus animam bonam, et indolem nactus ad omnem virtutem subitam maximè propensam, haud contentus erat propriâ conscientiâ in plenitudine gratiarum et virtutum, que intis in corde ab illo administrabatur, nisi eam insuper justitiae plenitudinem procuraret, è quâ emanaret in superficie, emanaret in habitum illustris quidam splendor virtutis, ut qualis esset in conscientiâ, talis etiam alii videbatur, providens, ut inquit Paulus, 2 Cor. 8, 21, bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Sic igitur Job circumiaciebatur justitia, ut nihil in eo appareret nudum, nihil inane. Sapiens enim (inquit D. Ambrosius, lib. 2 de Jacob, cap. 5) nonquam inanis est, semper in se habebis amictum prudenter; qui potest dicere: Justitiam indebam, vestiebam iudicium. Quomodo inanis qui de plenitudine Christi accipit, et servat acceptum? Quomodo inanis, cuius repleta est anima, que accepta grata vestimenta custodiit? Sic se vestit et ornat sapiens, ut nihil nudum, nihil inane permitat in se videri. Nec solum vestitur undique justitia, sed etiam in tantâ plenitudine recipit, ut ab ipsis entaret in habitum, et eructet a conscientiâ in superficie, ne sit in illo vel fimbria exterior quæ possit in-

minem tegit; quasi dicat: Justitia in actionibus et iudicis meis omni ex parte apparebat et eminebat.

DIADIEMATE, JUDICIO MEO: meum decus et ornatum erat recte iudicare; hoc gaudebam, de hoc gloriarabam. (Menochius.)

nitatem ostendere, vel possit merito reprehendi. Quod habet necessum est, qui de Christi plenitudine splendet. Significatur itaque justitiam exteriù manifestandam, et sicut pallium circumvestiendam, per opera ministrorum et actiones externas. Indumentum enim virtutis actio est, sicut docet S. Chrysostomus, hom. 70 in Matthaeum, et hom. 25 in Epist. ad Romanos: « Christum induamus, inquit, cumque illo perpetuo simus; quandoquidem istud demum est indutum esse, nunquam ab illo deserit, ipsumque undique in nobis per nostram sanctimoniam manuscritum conspicuum esse. » Sic in Psalmis dicitur, Psalm. 43, 9: *Sacerdotes tui induantur justitiam.* Ubi Bellarum noster: Non solum, inquit, iusti sint intus in corde; sed etiam exterius in omni eorum vita, in verbis et operibus cernatur iustitia, etc. Unde S. Bernardus, epist. 25: « Sacerdotes, inquit, Dei induantur justitiam, et multo utique decentius et dignius quam ovo et serico. » Item epist. 113, Sophiam virginem alloquens: « Illæ, inquit, filia Babylonis induuntur purpurâ et byssô, et subinde conscientia pannosa facit; fulgent moniliibus, moribus sororiantibus, etc. Nazianzenus quoque lib. de Virginitate: « Vestimentum, inquit, fero aureis excusum textoris, Christum animæ meæ occultum pulcherrimumque ornamenti, » etc. Eleganter Cajetanus ad locum Iudicium, cap. 6, 24: *Spiritus ad locum illum Iudicium, relaxit, inquit, in eo Spiritus divinus, quemadmodum in induto regio vestre reluet regius fulgor.*

Job igitur de istis indumentis atque ornamenti gloriatur dicens: *Justitiam induitus sum, et testivi me sicut vestimento et diademate iudicio meo;* innocentem è anima puritatem judicium sum vocans: quia sicut vestimento ex omni parte circumdatur, ut ille (inquit S. Gregorius lib. 19 Morali, cap. 12) justitia vestiebatur, quia se undique hono prope protegat, et nullam partem actionis sue ad peccata nudat relinquat. Pulchra profectò vestes, quibus primus parentis nostri Adam manus sibi a Creatoris exiit indutus. Praecare enim dixit S. Bernardus, serm. 1 de Annuntiacione: « Videre mihi video, dilectissimi, quatuor virtutibus his amictum proximum hominem, ab ipsa sue creationis exordio, et vestimento salutis indutum. » Per quatuor autem virtutes misericordiam et veritatem, justitiam, et pacem intelligit, de quibus Regius yates concinuit, Psal. 84, 11: *Misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculata sunt.* Virtutes itaque vestes anime sunt. Nam sicut vestis non est aliquid naturale nobiscum exiit (Nodus enim egressus sum de utero matris meæ, inquit Job, et nudus revertar illuc), sed extrinsecus corpori adiungit in habitum, et eructet a conscientiâ in superficie, ne sit in illo vel fimbria exterior quæ possit in-

minem tegit; quasi dicat: *Justitia in actionibus et iudicis meis omni ex parte apparebat et eminebat.* (Menochius.)

OCTUUS FUI CECO, ET PES CLAUDIO: id est, illi qui, ut ignorantis, vel imbecillitatis judicii sibi ipsi consulere non valerent, aderant sapienti et fideli consilio. Et qui proper inopiam facultum, vel amicorum penitentiam progreedi et expedire non poterant, coram neglegita promovebant et confecta dabant. (Tirinus.)

rens, ita virtus non est cognata homini in iniquitatibus concepto, et in peccatis in lucem edito, sed Dei munere, labore nostro cooperante, conquista. Vestis ad operiendam multitatem et foventum corpus inventa est, et virtus ut ignominiam nostram cooperiat data est, et ut animam defendat et foreat: et si illa corpus exornat, et aliquando hominis aut statum aut munus aut dignitatem demonstrat, hæc menteant venustat, et quia sit justus ac Dei filius convenienter ostendit. Sed quare iudicium istud diademati comparavit? Nenope quid in eo spem retributiois aeternæ quasi fundet. Quisquis enim in hujus vite mortali decursu adversus semetipsum iudex irremissus est, et deficta vindicat, cum ad aeternum iudicium subella perveretur, remuneratore experitur, coronabitur ab eo, et non plectetur. Quod cum Jobus optimè nōset, fidet attestatur iudicium sibi in diadema conversum iri, ut pulchritus his verbis Gregorius, lib. 19 Morali, cap. 46, declarat: « Justorum iudicis recte diademati comparantur, quia per magni operis gloriam ad retributionis docum coronantur. »

VERS. 15 (1).—*OCTUUS FUI CECO ET PES CLAUDIO.* Non dicit, cecos se ducem prehuius, cui illum diceret, nec claudio baculum ministrasse, qui adserentes incederet, sed cecos se fuisse oculum et clando pedem: ita enim exactè et perfectè eorum defectum supplicebat, ut oculos et pedes ipsi caritatem restituere videbatur. Hinc illi, qui vel ignorantia vel imbecillitate iudicij quasi mendis oculis capti sibi ipsi constulerunt, aderant sapienti et fideli consilio; et qui proper inopiam facultatum, vel amicorum penitentiam claudorū instar progrederi et expedire sun poterant, corum ipse negotio promovebat et confecta dabat. Observandum hic, principem ita Reipublice caput esse debere, ut et oculis eorum et pes debilium plerisque fat. Mirificè quippe haec officia dignitati supreme congruent, cum inter mortales onus Reipublice administranda ita principi imponeant, ut pondus gestare, non excutere ac proculeare debeat.

ALLEGORIE S. GREGORII, lib. 19 Morali, cap. 44, hunc versum ad sanctam Ecclesiam typicâ interpretatione sic refert: « Ipsa est, inquit, oculus cœco, quia per verbū luctu; ipsa pes clando, quia per adjutorium continet: cœcos enim predicando illuminat, clando verò opitulando sustentat. Cœcus quippe est, qui adhuc quò perga non videt; clandus autem est, qui non potest iri quò videt. Crebrà namque peccatum aut ignorantia aut infirmitate perpetratur, ut vel nesciat homo quid velle debeat, vel non omne quod voluntari possit, » etc.

VERS. 16.—*PATER ERAM PAUPERUM; ET CAUSAM QUAM NESCIEBAM DILIGENTISSIME INVESTIGABAM (1).* Ego sum,

(1) Si quid afferebatur gravioris indignis, difficile, non temerari iudicabatur, nec levi examine contentus eram; et raro deliberabam, ut certiorum sententiam redimerem. Alii sic explicant: Diligenter discebam causam, quod ab me non defuerat, ne quid injuria paternerum innocentes et pauperes, cum ini quam potuimus vim queri reverentur. Non equidem

aut se fuisse patrem, quia in ipso agentes non affectum duxerat pium, sed verè paternum experiebantur; zoq; cœs faciebat filii, corrumque inopiam sublevabat non minus quam si pater illis fuisset; non ut ali passim homines, quæ etiam misericordes audient, qui exco alicui mendicō ducat ad summum dipudios erogant, et clando forsitan quadrantem imperfunt, et non raro etiam bene precando inancem dimittunt; ille vero tantum eis imperturbatur, ut illius potius filii viderentur quām mendici. *Pater, inquit, eram pauperum;* non largior solidū, sed pater. *Dormit filius in utramque arem;* et pater in lecto jacens hinc illæ se convertens dormire nequit, caris filierum excitatus. Sic Job cum pauperes ipsi dormirent, ipse vigilans cogitabat, quoniam orphano illi favere posset, quomodo videlicet fili remedium præstaret, quoniam xenos sufficit, si princeps querelas ad se delatas audiat, et aquum quis ducat pelent; sed aquum se gerere necessum est vel non implorantibus; preoccupante sunt a principe miserorum querelas. *Discat opus est impensis,* non satie est principi, si malum ad se delatum puniat; sed et sedulo illum cavere, ut flagitia investiget et puniat.

DILIGENTISSIME INVESTIGARAM. Ne forte contra eum pronuntiarem, cujus sit potius erat. (Menochius.)

בְּאַתָּה כִּי־מֵעֲדָנֶךָ אָתָּה כִּי־מֵעֲדָנֶךָ Pater oram pauperibus, elegans paronomasia in בְּאַתָּה כִּי־מֵעֲדָנֶךָ. Pater, cura scil. et prvidentia, eos sublevans. Pietatis viscera illi semper exhibuit.

ET CAUSAM, ETC. בְּאַתָּה כִּי־מֵעֲדָנֶךָ et item, sive causam (vel controversiam, causam forensem) non (vel, quam non, vel, ejus quem non) noveram, investigatebam etiam, etiam abundat; iudicis boni officium attingit. Diabolus modis hoc attingit potest. 1º quid causas ignorat sibi, nec ad se delatas inquiris, diligenter inquisit, si qua alicui ab improbris fati injurya sunt enim qui, praeter metu, aut pudore, aut inopia, iudices non audeant aut non possint adire. Non debet exspectare iudex ut sum imploretur officium, sed pro mero, ut dicunt, imperio inquirere in injuryis que imbecillioribus maxime inleruntur. Nam, ut illi dixit, qui malis parcit, proba noceat. Hinc colligunt iudicaria Jobi potestas; eti pleraque horum etiam privatus, quantum in se sum est, prestare possit. Et nisi ad me pertinentes (l. e., alienas) causas indagabam, Cajetanus 2º quid causas ad se delatas nondum planè cognitas diligenter perscrutatus sit. Indicat hinc iudicis esse, non temere, sed omnibus accurate discussus circumstantias, promovit. Sed prius male; superiora causa ad se delatis magis dixisse videbit; at nunc addit etiam se occultas injuryas inquisuisse, ut nunc quamquam se quidevis injurya heret. Causam, etc. Confer. Prov. 29, 7. (Synopsis.)

VERB. בְּאַתָּה כִּי־מֵעֲדָנֶךָ phras, post literum, sic vertunt. Et causam, quam non nesciebam, diligenter inveni in litero et causam, quam non satis perspectum habebam, diligenter soleam inquirere, ne temerari aut præcipitem ferrem sententiam, sed omnibus accurate consideratis pronuntiari. Sed rectius verba reddimur: *Litem ejus, quem non noveram, perscrutabor, ignoramus quoque nihil hominem.* Personæ enim potius est quam causa; perinde se precedit. miser, orphans, perituras, vidua, excaus. Videntur hoc, contra talias criminationes, Job ab Eliphaz supra 22, 6, factas, directa esse, et nostro modo versicolo illud retundiri, quod Eliphaz nostro obiecet, v. 8, cum potentes horribuisse, pauperes vero opprimesse. Ad personam hinc etiam resoluti Arribalz interpres, quamvis sensum liberius exresserat: Bonum illi, quem non noveram, feci. (Rosenthaler.)

dochio lectulos et necessaria sufficeret. Talis est, qui intelligit super egenum et pauperem, Psal. 40, 2; de quo pronuntiat propheta heatum esse quia beatorum et prædestinatiorum hic affectus proprius est.

Pulchritudine hanc locum S. Gregorius, lib. 19 Moralia, cap. 14: «Plerumque, inquit, multa homines pauperibus larguntur, non quia eosdem pauperes diligunt, sed quia si minimè tribuant, iram supremi iudicium formidant : qui si Deum non metuerent, quae habent dñe noluisserent. Quia igitur alius est bonum opus ex precepto, aliud verò ex affectu facere, sanctus vir, ut mente nobis suis operationis insinuet, dicit : *Pater eram pauperum.* Non enim patrum se, vel proximum, vel adjutorem pauperum, sed patrem fuisse testatur, qui nimis magno charitatis officio studium misericordie vertit in affectum naturae, ut eos quasi filios cerneret per amorem, quibus quasi patre praeerat per perfectionem. Sic ille. Ex cojus doctrina constat, quā mente Christus nos securos reddere voluerit, nihil omnino defuturum isti qui Patrem haberent Deum, quando ipse sollicitus admodum de filiis et querit sollicitudine amoris et imperturbabilem affectu omnia necessaria.

Hanc, opinor, ob causam nostra mater Ecclesia Deum Spiritum sanctum in Sequenti Missa: Pentecostes velut titulum glorioissimum Patrem pauperum indigit. De quo David, cum arcana summe mentis insuetu*la* pertigisset, mira cœnit, atque inprimit il-
Iud in hymno ~~procerum~~ magnificum, Psalm. 108, 31: ***Adstitit à dextris pauperi.*** Pictura est Davidico peni-
cilio digna: facit pauperem tuō et beatū gradientem,
adstare autem à dextra Deum ut hyperastren, fū-
dum armigerum, fortissimum invictumque lateronem,
qui opposito scuto amoris providentiaque sua defendat pauperem; vel adstare à dextris *cōsiderat*, felix
augurium, omens salutare, certum auspiciū secutore
felicitatis, quā pede dextro, ut alexaceas quidam Her-
cules et sospitator accedit; vel adstare à dextris, ut
qui manus *sub* aurea plena hyacinthis, in dexte-
ram inopia dona sua et copia corru*ta* spoliatus et
degnus, qui imbecilitate suā corrut, impositu*la* velut in
humeros manu illo ipso nitatur, qui portat orhem.
Sed idem ipse purpureus cantor aliam quamdam puer-
pil imaginem ad eandem rem significandam: vult
enim ut mense apparatum cogitemos pontificium con-
nis diutorem, sedere autem inopem, ministrare Deum,
genitalier illum svavissimeque vescantem, hunc laute suggerentem; et ad picturam addit hoc Epि-
gramma, Psalm. 67, 11: ***Paristi in dulcedine tua pauperi, Deus.*** Quæ omnia cōtendunt, ut intelligamus, be-
nevolentissimum Deum gerere maxime corum hominum curam, et providentissimè illis propiscere, qui angustia rei familiaris, inopia et mendicitate prementur.
Quod igitur beatissimi Numinius, quantum mortalis pos-
test, imitari Job voluit, qui patrem pauperum, quām
Idemque principem, aut, ut eum quidam vocant, re-
gen regum, appellari se malebat. Sequitur:

ET CAUSAM QUAM NESCIEBAM DILIGENTISSIME INVESTI-

COMMENTARIUM. CAPUT XXIX

GAM. Non sanè quiescebat in throno apparato sibi, in circumstante satellito; sed et tunc totus erat in pervergito oppreso, et ibat investigans, si quis miser jacet, cui open prestare suum. *(Neque enim expectabat inquit S. Chrysostomus in Catena Grecorum)* dum ad eum ii, quibus facta erat injuria, accederent; verum ipse preverens iustitiam omnium, eos querens qui laxi essent injuria; nec quod modo quereret, sed multa adhibuit vigilantia. *(Neque enim dixit: Quiesci; verum: Causam quam ignorabant investigare, scrutatus sum: studiosus disquisivi, omnia movi, ut calamitosum reperirem, neve quisquam violata injuria uspiam lateret. Genitus prefecture vides, etc.)* Hanc sibi prefecture doctrinam exhibent omnes principes, persuassim inter universas principatus glorias hoc semper debet agari stimulo, hinc sollicitari curā, quā omnia prevertant, omnia moveant, ne lateat vel umis miser, sed quisquis sit, ad remedium possit reperi. Verē regnū ille Theodori animus, qui siebat apud Cassiodorum, lib. 3 Variarum, cap. 20: *Inter gloriosas Reipublicas ce curas, quas perpetue cogitatione, Deo auxiliante, revolvimus, cordi nostro est levamen humilium, ut contra potentiam superbiorum nostras pietatis erigamus obstatuum; nec licet quidquam apud nos nunc dacie, cujus est propositi superba calcare.* *(Verē rex est et verē pīncipes, quem totum minime occupant gloriae Reipublica cura, sed inter gloriosas scit sollicitari miscili cujusque curā, qui causam quoniam nescit non solum interrogat, sed diligentissime investigat.*

Proh Deus immortalis! si reges non ad verba, sed ad vestigia ministeriorum sursum diligenter attenderent, quot fallaciam abscondita etiam in illis qui sancti et sinceri videntur reprehenderent. Regina erat, et uxoris regis illi, cui dictum est in Cantico, cap. 1, 7: *Si igitur rastre, te, pulcherrima matrem, egredere, et abi post vestigia gregum tuorum.* Consultus videretur esse regnum ad depellendam ignorantiam, si interrogaret sapientissimos sui gregis, et ad eorum dicta prudentesque sermores attenderet: *at non dicitur illi ut interroget,* nec ut attendat ad verba, sed ut vigili curā abeat post vestigia gregum. Et fallar, nisi universa ignorantis et errores depellat rex, qui, palusper surdescent ad verba, multum vigilat ad suorum vestigia reprehendenda. Pulchrē Sidonus Apollinaris, lib. 5, epist. 7, gloriatu se a homines deprehensoris, et regi et regnae valde infenso: *Indagavimus, inquit, qui germani tulit et novi principis amicitias criminaruntur: si tamen fidam sodalium sagacitatem clandestina delatorum non felellere vestigia;* hi sunt quos haec peculiariter provincia manut, inferre columnas, defere perferre, nas, affere minas, auferre substantias: *quorum sinu nares afflaverit uspiam rubiginosa aura marsupii, confessum videbit illuc et oculos Argi, et manus Briarei, et Sphingarum ungues, et perjuria Laomedon, dentis et Ulyssis argutias, et Simonis fallacias additum, heri. His moribus obruunt virum non minit pietate, quām potestate prestantem.* Ad eorum consilium

Il a été en cela, comme le remarque saint Grégoire

Il a été en cela, comme le remarque saint Grégoire, le moyen d'être entouré tout autour de vous comme un lion rugissant. (Sacev.)

que Saint-Georges fait son régiment. (Savoy.)

Digitized by srujanika@gmail.com

10. The following table shows the number of hours worked by 1000 employees in a company.

corporis lavamus faciem quia etiam calcaneum pedem? Confirmat et hoc Bonaventura de Informatione novitiorum, parte 2, cap. 4, sic scribens: « Bonana actio maximè condita pinguedine charitatis, et obedientiae vel alterius virtutis, latifacit conscientiam, et dat fiduciam spei in Deum; et si ad horam intercepit devotionis quietem, tamen meretur postea majorem dulcedinem infusionem et gratiam puritatis. »

VERS. 18.—DICEAMQUE (1) IN NIDULO MEO MORIAR, ET Sicut palma multiplicabo dies. Id est,

(1) בְּנֵי אָדָם, apud me, ita mecum cogitabant, cum in tantâ esse autoritatem, in tantâ felicitatem versari, que milii ob integratorem vita contingenter, quam magno studio et toto pectori fuerat. בְּנֵי אָדָם, cum nido meo exspirabo, i. e., in nido meo, ut Hieronymus verit (man יְמִינָה est in reddendum, ut Deut. 8, 5. בְּנֵי אָדָם, ut cognoscas in corde tuo, vid. et Jos. 14, 7, ps. 1205); domine moriar tranquillè et suaviter. *Nidum* appellat familiam et bonorum affluentiam quia fructibus, similius conditionis securitatem ac felicitatem inaccessam, emblematis desumptu ex aquila, in celissima rupe nidiantibus. Conf. Num. 24, 21, Jerom. 49, 16, Habac. 2, 9. Similiter Hesiodus Elys. 1, v. 501: *Bίστρα ἡ τένει μάρτυρος κατέλη, Κέρες νίκη στηπει τοῖς ιδίουν, εἰναὶ τοῖς οἴκοισιν.* Ceteris viciis stipe tibi nidum; et v. 507: Ως τοῖς οἴκοισιν τοῖς οἴκοισιν, τοῖς τεπούταις οἴκοισιν. Sensum plene diversum expressit Syrus: *Dixi: Populum liberabo, et sicut possessio complebor.* Quasi pro פְּנַיְמָה in Hebreo esset יְמִינָה, sed quod tamen vir tolerabiliter sensum dabit. Sed quod in Polyglotis existat, haud dubius est mendum pro calamus. Non solius enim Arabicus interpres habet: *Et sicut calamus perficiar, verum et Ephrem extressus profert, et sensum hor modo explicat: Sicut calamus, inquit, per unius anni ad summum incrementum perduratur, si ergo celeriter perficiar.* Videatur Syrus suo in codice יְמִינָה legisse, ex quo nullus communis sensus prodiit. Cetero Job 1, 10, et tanquam arenam multiplicabo dies, tam multis diebus vivam quam copiosa est in mariis littore arena, qui similitudine ac multitudine et copiam designandam sepunt utruncum V. T. scriptores; vid. e. g., Genes. 22, 17, Jud. 7, 12, Habac. 1, 9. Simile votum eadem ad orientalem imagine legitur apud Ovidium Metamorph. 14, 156, seqq.:

Ego putris housti

Ostendens cumulum, quod habebat corpora putris,
Tot natales contingere vana rogavi.

Sed non est negligendum, quod quidam Hebreorum בְּנֵי הָבָרֶכָה ave intelligendum dicunt, quam ferunt quādūtissime vivere, per mille annos et supra. vid. Bocharti Hieros. part. 2, 1, 6, cap. 5, tom. 5, p. 809, seqq., edit. Lips. 1700; ac si Jobus id significet, quod proverbio tacatur apud Graecos, se phonici annos victurum (τὸ πέρι φωνής τοῦ βασιλέως, vid. Erasmus Adagia chilid. 2, cent. 1, n. 57). Certe et prius hebreisticum, cum nido meo moriar, apprimè convenit phenici, quem senescatim Plinius et alii tradidit easia thurisque surculis constructum nidum replere odoribus et super emori. Itaque et Masora parva ad b. 1. notat, בְּנֵי his inveniri, sed in duabus diversis significatiobus: hinc quoniam Genes. 22, 17, pro arena sumatur, hie phenicentis sonabit. Et Orientales, seu Naardenis Academici ad Ephram doctoris, Kimchius observat hic legesse בְּנֵי cum schurek, ut neque distinguenter à voce בְּנֵי, arenam significante. Phenici arborum, i. e., palmam, quam itidem dantisimè vivere testantur veteres, intellexit Alexandrinus, qui hunc versum sic vertit: *Eris בְּנֵי, וְאָתָּה מִזְבְּחָה*

ad mistichum, cum nido meo moriar, apprimè convenit phenici, quem senescatim Plinius et alii tradidit easia thurisque surculis constructum nidum replere odoribus et super emori. Itaque et Masora parva ad b. 1. notat, בְּנֵי his inveniri, sed in duabus diversis significatiobus: hinc quoniam Genes. 22, 17, pro arena sumatur, hie phenicentis sonabit. Et Orientales, seu Naardenis Academici ad Ephram doctoris, Kimchius observat hic legesse בְּנֵי cum schurek, ut neque distinguenter à voce בְּנֵי, arenam significante. Phenici arborum, i. e., palmam, quam itidem dantisimè vivere testantur veteres, intellexit Alexandrinus, qui hunc versum sic vertit: *Eris בְּנֵי, וְאָתָּה מִזְבְּחָה*

domi meæ, non à patro so. exactus, meos int̄liberos avum transigam, fbi consenscam, ibi morib. וְאָתָּה מִזְבְּחָה, O. G. Tschisen in Commentario ad Physiolog. Syr. a se edit. p. 98 quidem pro glossemate habet, ut et Alexandrinus de phenice ave cogitasse putandus sit. Verum non aliter ac nos greci legamus, jam legit vetus Latinus, qui sicut arbor palma posuit. Hinc Hieronymus: *Ei sicut palma multiplicabam dies.* Sed usitatum nominis בְּנֵי significationem expressit Chaldeus: נְבָנָה כְּנָסָה נְבָנָה, et sicut arenam multiplicabo dies. Necnon Syrus: *Ei sicut arenam maris multiplicabo dies meos.* Plura vid. in Griff. Errn. Tenzelli Disserat. de Phenice ave contra Fellum, Viteberg. 1682, reposita in Thesaurus theolog.-philolog. l. I, p. 559, seqq. (Rosemann.)

Je disais: Je mourrai dans le petit nid que je me suis fait, et je multiplierai mes jours comme le palmier. — Un interprète (Codurcus) remarqua fort bien que Job avait lieu de se flatter qu'il mourrait tranquillement dans sa maison, au milieu de ses enfants, ayant vécu d'une manière si innocente et si sainte. Car, comme il dit, saint Paul nous assure, que l'homme resuscitera ce qu'il aura semé. Mais, selon la réflexion du même auteur, de temps de la moisson doit être attendu avec patience, et il faut beaucoup souffrir avant ce temps, qui est celui de la mort. Peut-être que Job, selon la pensée d'un autre interprète, n'avait pas encore appris que la croix et les souffrances étaient nécessaires pour empêcher que le cœur des justes meutes ne s'élèvent dans la jouissance des biens de la terre. Et puisqu'il était la figure de Jésus-Christ, il fallait qu'auSSI bien que lui, il passât par les souffrances pour arriver à la gloire. Car Job peut être considéré comme ayant été l'image du Fils de Dieu en trois états différents. Les grands biens et les honneurs extraordinaires dont il jouissait d'abord, comme il le fait voir en ce chapitre, pouvait nous marquer la gloire immense et ineffable dont a jouté avant tous les temps celui qui devait se faire homme pour sauver les hommes. La perte que Job fit en un instant de tous ces biens et de toute cette gloire, non trace une idée de ce qui est arrivé à Jésus-Christ Dieu et homme, lorsqu'il s'est privé volontairement de l'éclat qui lui appartenait par sa nature, et qu'il s'est anéanti pour l'amour de nous. Et enfin le rétablissement de Job dans tous ses biens et ses honneurs, nous figure encore admirablement la suite de tant de souffrances que le chef divin de l'Eglise avait embrassées par un pur et sans réchauffer de la charité envers les hommes, qui a été, comme parle l'Ecriture, d'entrer dans sa gloire avec sa sainte humanité. Nous ajouterons encore ici, que le même Job a figuré en sa personne toute le genre humain, considéré selon ses trois différents états: dans celui de l'innocence, où il était tout comblé des biens de Dieu; dans celui de la corruption du péché, où il n'était plus que misère et que pourriture; et dans celui de sa rédemption, où la mort du Fils de Dieu le fait entrer en possession d'une grâce et d'une gloire sans comparaison plus grandes.

Tous les hommes qui cherchent naturellement leur repos en cette vie, se disent en quelque façon comme Job: Je mourrai dans le petit nid que je me suis fait; et ils ne pensent qu'à se procurer une vie longue, paisible et heureuse. Mais cette parole se peut appliquer d'une manière spirituelle et très élevée à Jésus-Christ même, dont Job était la figure, et qui a pu dire comme lui, quelque chose en tout bien différent, qu'il mourrait dans le petit nid qu'il s'était fait, et qu'il vivrait très-longtemps comme le palmier. Le petit nid qu'il s'est fait, est l'humanité sainte dont il a daigné se revêtir pour l'amour de nous. C'est lui qui se l'est fait comme Dieu, tous les autres hommes ne se étant point faits eux-mêmes, mais ayant reçu leur être de quelqu'un qui est le souverain Créateur. Cette humanité adorable a été

tem obibo; at mea senectus placida et tranquilla non molestus nocturn et rerum infelicitum casibus opprimetur, sed longos dies ac latos soles ducet, tam firma vegetata ad extremum uti palma in colum assurgens; tam dulcibus perfruet virtutum bonarum fructibus, sicut palma predeces expandit dactylos. Pro eo quod hic in Vulgata ponitur *palma*, interpres alii ei proprietate vocis originalis *arenam* posueré, ut dicat Job: *Ei sicut arena multiplicabam dies meos;* id est, dies mei multi erunt instar arenæ. Rabbi Salomon, Mercerus, Vatablus et alii vertunt *sicut phoenix*; ut respondet precedenti, in *nidulo morior*. Septuaginta reddunt, ἐνηργεῖται φοίνιξ φοίνιξ. Quod licet propriè cum Olympiodoro et Augustino de iruendo palme, que Gracis φοίνιξ dicitur, accipiant, alii tamē de corpore avis phoenicei accipiunt. Unde Philippus: Fieri, loquit, potest, ut Job in similitudinem avis illius significet se per mortem in cinere carnis velut in nido pro tempore moriturum, et inde resurrectorum tanquam phenicem in gloriam et multitudinem dierum eternitatis. Licit enim Ulysses Alduanus in ornithologiâ et quidam moderni eveni hanc fabulosam potent, tamen omnium (inquit Pierius in Hieroglyphicis) veterum auctorum, scilicet Oppiani, Victoris, Manili, Herodoti, Suide, Philostrii, Claudi, Lactantii, et aliorum quos citat Gesnerus, concors est sententia phenicem esse, et mortum renasci; licet in modo, quo id fiat, varient, et posteriores commentarii contra id differant. Quintinus Albertus magnus et Egypti phenicem usurpat ut symbolum restorationis et resurrectionis. Verum quidquid hæc de re sit, certè nusquam non sibi promittit multiplicationem viri justus etiam in casu: sive enim cadat in terram, et terrâ sicut palma exsurgit; sive cadat in aquam, non idem minetur, ut arena non minitur in aqua, sed ibi augetur; sive cadat in flammam, inde ut phoenix renascitur. Igitur et planta est, et arena est, et phoenix est viri justus, ne illo sciat edere elemento, et sex omni contrario glorie recipiat augmentum.

IN NIDO MEO MORIAR. Magno sanè judicio et divina afflata cor suum appellat *nidum*, in quo non modò cum Numine sancto morari, sed etiam mori cupit, nec latum ungues ab illa Del habitatione discideret; quod sit fortè caverna maecriæ, ad quam devolut è cœlo columba, ut divini Spiritus nidi et diversorum opportunitat: vel quid anima pia sint aviculae in nido suo tuta, extra nidum prædicta expedita et cupiditati; unde penitus à Sapiente municipantur. Sed, opinor, ad hirundines præcipue respectum habuit, quarum nidos luteos quidem est, sed in effectu à sono égard comme un *petit nid*, puisqu'il s'est lui-même comparé à un oiseau, lorsqu'il témoigne qu'il a travaillé à rassembler tous les enfants de Jérusalem, ainsi qu'en poësie rassemblent tous ses petits, et les couvre sous ses ailes. Il dit, et il l'a dit dans toute l'éternité, qu'il mourrait dans ce petit nid, parce qu'il a résolu avant tous les temps, ce qu'il a exécuté sur la fin des temps, savoir, de mourir comme homme pour sauver tout l'univers. Et c'est par cette mort qu'il a mérité et de vivre et de régner éternellement sur tous les hommes. (Sacy.)

eo chelidonum reperitur tam salutaris atque potens, ut visum non juvare modo possit, verum et cœcis quoque restituere. Sit cor nostrum luteum est, atque, ut dicitur in arcu Litteris, habitamus domos luteas; verum in eo nido reperitur chelidonum. Deus ipse potissimum alexipharmacum, et ut style Tertulliani dicam, *remediator valetudinum*, qui oculis medeat, lumen anime concillet, diem faciat, reddit vitam. Probi in corde salutis amantes sue cùm in humanis tantam caliginem animadverterint, et scilicet noctem mentis luminibus objectam, à Deo colligunt petunt chelidonum ad animi aciem medicandam: cum Ezéchias sicut pulci hirundinis clamant, ut columba in nido meditantur. Jobus igitur non malè providus futuri, cùm etiamnam felicissimus ageret, mortis tamen nunquam oblitus nido sibi struxerat quotidiana meditatione. Nam sicut avicula nidos sibi edificat frequentem ramulorum aut glebularum congesta, ita Jobus quotidie previdit mortem, quotidie secum agitavit iudicium, eaque ratione velut sedula hirundo glebas comportavit ad struendum nidum in quo defungere tur. Nos, Johi exemplo, nidulum nobis eligimus matutinè, in quo moriamur, enique in loco alto aut tuto statim.

Allégorie S. Gregorius, lib. 49 Moralium, cap. 16, locum hunc ad pacem Ecclesiæ referit his verbis: *Quid hoc loco per nidum exprimitur nisi tranquilla fideli quies? Nisi enim sancta Ecclesia infirmos quoque filios nunc in pacis nido enutraret, non diceret Regius vates Psal. 85, 4. Etenim passer inventi sibi domum, et tertius nidum sibi, ubi reponat pullus suos.* Tertius enim inventi sibi nido, quia Ecclesia amore Conditoris crebris gemitis utitur, et velut nido sibi, id est, pacatissima, fideli quietem conseruit, in quâ crescentes filii quasi plumescentes pullos, quousque ad superiora evolent, charitatis gremio calcabent. Recet autem subiunxit: *Ei sicut palma multiplicabam dies.* Palma enim tardè proficit, sed dñs in viriditate subsistit. *¶ Quid omnia in spiritualem mentis soliditudinem aptè convenient, quâ velut in nido animus conquiescat, plumescentque virtutum pennis?* Quod etiam pertinet illud Psal. 101, 7: *Similis factus sum pellicano soliditudinis in te.* Quo loco per pellicanum, qui pullos dicitur occidere et postea tribus diebus lugendo sanguine suo ad vitam excire, accipiendo sunt penitentes, qui peccante opera sua mortificaverant, postea autem ligentes per penitentiam tribus diebus, hoc est, tribus actibus penitentia, videbent contritione, confessione et satisfactione, vi vilificant. Quoniam vero hoc in spiritualem mentis soliditudine efficitur, additum soliditudinis. Eiusmodi soliditudinem commendat Jeremias in Threnis, dicens: *Bonum est viro, canticus portaverit jugum ab adolescentia sua; sedebit solitarus, et tacbit, qui levat se supra se.* Thren. 5, 27. Solitarus enim est, qui in sui cordis intime successu elevat se super se per contemplationem, se, inquam, spiritualiter super se carnalem. Haec hunc locum intellexit D. Ambrosius, serm. 9, in Psal. 119, quanvis citetur legat: *Sedebit singulariter,*

et silebit, quia tulit jugum grave. Et quidem multi Codices correcti habent : **Quia levabit super se, nimurum jugum Domini, cuius paulo antea facta fuerat mentio.** **Quis est, inquit Ambrosius, qui singulariter sedet, nisi qui, secularibus voluptatibus abdicatis, molestiam omnium excludit tumultus?** Illud tamen adverte ex eodem Ambrosio, lib. 5 Officiorum, cap. 4, hujusmodi virum solitarum, quamquam ollus videatur, maximè tamez esse actosum; quemadmodum ipse elegans verbis explicavit : **Non primus Scipio scivit solus non esse cum solus esset; scivit ante ipsum Moyses, qui, cum taceret, clamabat, cum otiosus staret, prelabilabatur : adeo otiosus, ut manus eius alii sustinerent: nec minus quam ceteri negotiosos, qui otiosus manibus expugnabant hostem, quem non poterant vincere qui dimicabant. Cujus autem negotia quād huius otia, qui quadrangula diebus positus in monte totam legem compluxis est? Quando ergo justus solus est, qui cum Deo semper est? quando siliarius est, qui nunquam separatur a Christo?** Haec Ambrosius, qui fusum eadem prosequitur, epist. 91 ad Sabinum, que ad hunc Jobi locum spiritualiter interpretandum conductum; ut illa que Thomas de Kempis auctor p̄missimus, lib. 1 de Imitatione Christi, cap. 20 de cella, Religiosorum hominum iudicio, scribit his verbis : *Cella continua dilescit, et mali custodit tedium generat: si in principio conversionis tuae eam custodieris, erit postea tibi dilecta amica, et grauissimum solatum. Cogere ergo te ipsum, ut in eam caueas, et sapienti quodam ac sancto dolo temetipsum decipe.* Ad quid nunc sine necessitate celam deseram? Quid extra illum nisi norovitas, et verba otiosa et detractoria, vel ad minus consumptiōnem temporis, vel altera que me distrahunt, inventar? Nunc certe in eam mebo, post unam aut duas horas, nisi prius ab obedientiō fero vocatus, exibo. Nunc profecto voluntati meo ac levitati meo in hoc nido moriar, et sicut palma multiplicabo dies. Quantum enim apud me maneo, et ad vana non exco, tantum diebus meritorum adjicio. Quibus verbis et aliis similiibus quam vinculis suavissimis poterit se Religiosus quisque in nido suo inter celae ambitum contineare. Quod ei faciliū simul et suavissimum erit, si non deset et otiosus ac dormituriens in ea residet, sed semper utiliter occupetur; num orans, num psallens, et preicationes suas debet persolvens, num libros spirituales, sanctorum gesta et historias ecclesiasticas legens, et quibus incubuit litteris studens, theologiaem. Scripturam sacram ac precipue sanctos Patres evolvens, ut scientiam comparatam servet ac provehat; num scribens, et scripta sua recognoscens, aut allorum transcribens, aut in compendium redigens. Quæ breviter vulgato hoc versu commendantur,

Nunc lege, nunc ora, nunc cum fervore labora;
Sic erit hora brevis, sic labor ipso levius.

Quisquis hanc vivendi normam constanter tenuerit, cum beatissimo Jobo jure dixerit : *In nido meo moriar, et sicut palma multiplicabo dies.* Nidulus enim ejus status fervoris est, in quo felicissimè, et quod

ad meritā augenda attinet, utilissimè conquiescat. In hoc nido, in hoc fervore morietur, quia nunquam ad tepidam vitam et ignavam deflectet, sed sicut palma multis annis semper vires, semper victor, et semper fructificans vivet.

Sed quorsum annos suos palma potius quam culicet alteri plante comparat? Sanè alla silvarum arbusta radices dilatant, et quod in iuso est stipitis; itaque initia vasta sunt, robusta, ad omnem firmitatem composta: itur in superna, quantumque ad aethera fertur lignum, tantum sibi dissimile, et sustentat immensus trunus gracile cacumen deformi generatione partaque inaequali. O stygius dicatum arnum infelix lignum, quod intumescit, et distendit quā parte glebam occupat, quā Olympum prospectat, sine viribus, sine decoro est! Non sic palma (ideo et justorum in arceno egregium symbolum); ab exordio lente crescit; inchoatione obscura sunt, que et infantiam sapienti; quasi invita terram occupat arbor generosa, et mucrone testatura indigos induit vultus; gracilis est primus trunus, rudimenta sanctorum innueniuntur: mox ut assurgit, magis magisque roboratur, donec polcherrimas comas effundit, coelique spatha quantum liberis occupavit, tanto formosiori cacumine est. Gaudet agricola, quem initia terribant exilia, decepcionem se à rancorom et magnitudine et formâ et utilitate, discipite excelsiore evadere quorum respecta origo. Cedat nostra oratio Gregorii Pontificis Max. de palma longuenti oraculo, lib. 19 Moral. cap. 25 : *Habet quidem aliud palma, quo a cunctis arborum generibus differt. Omnis namque arbor in suo robore iuxta terram vasta subsistit, sed crescendo superius angustatur; palma vero minor ab imis inchoat, vastior ad summa crescent: quibus itaque alia arbusta, nisi terreni mentibus inventur, esse similia, inferius vasta, superius angusta? quia nimis omnes hujus seculi dilectores in terrenis rebus fortes sunt, in celestibus debiles.* Verum propterum ad institutum à nobis precipuum sensum : *Sunt vero nonnulli (subdit) qui cum ecclasia appetunt, ab inchoatione sua quotidie inconstant posillanimente deficiunt: quibus hos nisi arbostis reliqui similes dixerim, qui nequam tales superius surgunt quales inferius oriuntur? Hi quippe ad conversionem venientes, non tales quibus corperunt perseverant; et quasi mons arborum inchoatione vasti sunt, sed tenues crescunt quia paulisper per augmenta temporum patienter detrimenta virtutum: palma vero, sicut dictum est, vastior in summitate est quād crepit esce ex radice; quia septē electorum conversio plus finiendo peragit quād proponit inchoando.* Sic ille. Sed undenam Jobus, innocentiae ac patientie magister, hauc sibi felicitatem palme pollicetur? Ex eo sanè quod subiungit :

Vers. 19. — RADIX MEA APERTA (1) EST SECUS

(1) Vell explicata, vel diffusa. Est (vel fuit) secus (vel ad, sive iuxta) aquas. Exposita est aquis et irriguo humori arboris more. Solent per hyemem re-

AQUAS, ET ROS MORABITUR IN MESSONE MEA. Id est, prosperitas mea posita, fixa et radicata est iuxta aquas divine gratie ac favoris, ut diutissim vivat et viceat: et radix mea aperta est, ut irriguum humorem assidue exsugat. Sic ros divini influxus in me mosquie bonis morabitur, ut ea ad bonam matutinem ac letam senectutem producat. Vide quod ad Psalmum primum, versus 5, annotativum in Expositione Grammaticorum in Psalmos, ubi justus arbori iuxta aquas consite compratur.

Tropologicè radix nostra cor nostrum est, à quo sicut à radice vita procedit: quod tunc secus aquas aperimus, cum divinae inspirationi recipiendo subducimus. Tunc autem ros moratur in messione nostra, id est, in justis actionibus nostris, que rore, nimis superna gratia desper cadente crescent, et ad perfectionem matutinem perveniunt. Tunc pulchritudo mentis nostra augetur, et fortitudo succrescit, quia Dominus sibi obedientibus et sua alloquia recipientibus largam beneficium immittit. Bonum est itaque audire Deum, et non tantum eis precepitis omnibus in commune propositis, sed etiam specialibus inspirationibus obire, que custodiunt nos malis liberant, et bonus cumulant, et ad ampliora bona recipienda disponunt. Quid si aquarum nomine Spiritus sancti, gratian velis intelligi, certè aperto radicus secus aquas erit ipsa oratio, quā et sibi homo et aliis gratiam et divinam miserationem imperat. Quare Rimo movere terram, ut radix humorem citius haurire possit, q. d. : *Sugebam plenis buccis aquam favoris divini. Divitiae me in dies augeantur.*

ET ROS MORABITUR IN MESSONE MEA. Ita continuatur narratio spei Jobi; sed commodius est hoc loqu (non demum vers. 21), redditum esse ad narrationem de pristine Jobi felicitate. *נְצָרָקְנָה בְּלֵבֶשׂ, etros manebat, vel moratus est, vel, pernotat, sive pernotabat, in messe mea, in septe med, in rame meo, vel rants, i. e., asidee humectat fructum meum, q. d.: Etiam liberi mei favore celestis felicitatem habent.* Vide Job. 14, 9, Psal. 80, 42, q. d. : *Ut arbor felicitur succedit, cujus radices ad aquas patent, unde alimentum abunde suscipit, et despiceret elias ramis ejus ros advenit, et inferne et superiore nutrita; sic ego mecum reputabam, me divina benedictione rigatum et focundatum perpetuo hinc felicitate fructurum.* Ap̄te dixit, *pernotat, quid res noctu decidat.* (Synopsis.)

Est eadem felicitas, que viro justo tribuitur Psalm. 1, num. 5, cum dicunt : *Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus deversus aquaram, etc.*

APERTA, ITA UT AQUA ADILLAM POSSIT ACCEDERE.

ROS MORABITUR IN MESSONE MEA. Aer enim roridus messi commodus est, nimis autem secetas adversa: tunc enim grana è spicis facilius cadunt. Sic Isa. c. 18, 4, in hono posuit rorent tempore messis, cint ait : *Sicut nubes roris in die messis.* (Meochius.)

Dans les climats chauds de l'Orient, où les pluies sont extrêmement rares durant les mois d'été, la rosée qui tombe abondamment la nuit entretenir seule la végétation des plantes et les empêche de mourir. Hascalouïst (*Voyage*, p. 264) dit que la rosée qui tombe soir et matin en Egypte, pendant les mois que le pays manque totalement d'eau, préserve les arbres des effets funestes des chaleurs et les fait fructifier. Volney nous apprend de même (*Voyage*, t. 1, p. 51) que, « dans l'Egypte, les rosées qui tombent dans les nuits d'été suffisent à la végétation. » (Drach.)

chardus Victorinus in Cantica, cap. 24, de his aquis et de viris justis sic scribit : *Ad quas aquas anhelant corda bonorum; quia sicut in Job legitur, radix eorum aperta est secus aquas: id est, occulti cogitationes et mentis intentio expansa est ad percipienda fluentia gratiae et dona Spiritus. Has aquas sicutum, et ut has perciperet digni sunt, à carnali delectationis aqua arescent, et vacui sunt. Pro quibus impetrandas etiam ad aquas, que super colos sunt, oratione et contemplatione condescendent, ad omnes spiritus colestes videlicet qui laudent Deum, et torrente volatilis ejus inebriantur. Quomodo verò non hunc fontem hauriat et aquas gratiae anima percipiat, quæ ad omnes celestes spiritus aperta est, et se expandit desiderio, et precibus omnes pulsat? Quæ si se denique sic dilatet et expandat, ut sicut sibi ab omnibus gratiam postulat, ita quoque omni homini hanc desideret et poscat; nonne tentò largius hæc infundi merebitur, quam ampliori charitate et ad multos dilatatur? Item cum ad omnes illos spiritus extenter, nonne singulos, quibus custodia humana delegata est, complectitur? Cum itaque omnibus spiritibus sicut cordis expandit, ut spiritualia dona capiat, et gratiam attrahat, et ad singulos versâ vice desiderio extenditur, et quidquid obtine potuerit vel desiderare, hoc eisdem concedatur et refundatur in salutem sibi commissorum, merito exauditor, qui intercessores suos et advocatos sic juvat, sicut curum adjutorum et patrocinio flagitat. Optant enim ipsi sibi commissis misericordiam, et gratulatorum collaborantibus sibi circa eorum satiūtem. Merito talis anima advocatos suos propitiis in prece habet, que tam praestare cupit quād accipere. Merito beata est anima, et Deo grata, que ita seminat super omnes aquas, et semen orationis jacit, ut nec terre inimicorum hoc semen substrahat, sed pro eis quoque ex charitate intercedat. Multum aperitur radix ejus, que ad hos omnes spiritus expanditur, et ad omnes homines pariter dilatatur, que aquas superiores spiritum ascendit, et omnium hominum necessitates inferius comprehendit. Multum aperitur, cum aquas ad omnes spiritus intentio pro omnibus hominibus dirigatur, et aquiliter omnibus hominibus sicut sibi gratiam obtinere conatur. Haecen Richardus Victorinus. Oratione igitur rigamur, aut ad aquas, quibus rigamur, aperimus: quare sine eā non valebimus neque in nobis neque in aliis fructum abundantem generare. Quando autem radicem, id est, intentionem nostram, et messem, id est, curam laborandi et bene operandi, saluberrimos aquis continuæ orationis irrigabimus, neque spiritus vetustatem, neque fervoris immunitionem, neque vacuitatem, meritorum pertimescimus. A fervore eternum mentis, inquit S. Gregorius, lib. 19 Morationum, cap. 16, vel inter spirituales inimicos, vel inter carnales quoque proximos ipso aliquo modo vivendi usu veterasimus, et assumpta novitatis speciem fascamus. A quā tamen vetustate quotidie, si studio circumspetionis invigilamus, orando,*

legendo, benē vivendo renovarū : quia vita nostra dñm lacrymis lavatur, bonis operibus exerceatur, sanctis meditationibus tenditur, novitatem ad suam sine cessatione reparatur. » Nec solum virtute hujus aquae in nobis ipsis proficiemus, sed alios quoque verbo et exemplo et precibus nostris ad sanctam conversationem convertemus. Unde subdit :

VERS. 20. — GLORIA MEA SEMPER INNOVABITUR, ET ARCUS MEUS IN MANU MEA INSTAURABITUR (1). Hæc omnia referuntur ad verbū dicēbū, versu 18, positione, q. d.: In priori illa mēa felicitate pollicebat quoque mīli gloriā perenniter amplificandam, et robur arcu notatum semper auctum iri. In sensu autem arcano idem est ac si dicat: Ex illis orationis aës superiori versu commemoratis habebit bonum exemplum vita mee, ut semper innovetur, et alio quotidie potenter ad sui imitationem trahat. Ex eisdem etiam accipiet arans doctrine mee, ut quasi ad feriendum instauratus audientes casto timore percellat, et sancto amore inflammat. Nam si gloria honorem ac dignitatem et arans fortitudinem et robur significant, certè dignitatem auges, et fortitudinem provehis, aut hoc à Dominō aucta expriris, cùm fervore et devotionem augere contendis. Hujus minirum vite mortalis proprium est, ut omnia senescant, et sensim ad interitum eant; nullius adversum nos emergentibus incommode solā temporis lapsione ad senectutem tendimus, et ad mortem properamus. De ipsis colis incorruptibilis dixit sanctus David, Psal. 101, 26 : Oportet, Domine, manum tuarum sunt capi, ipsi peribunt (quia à presenti statu mutabuntur), tu autem permanes; et omnes sicut vestimenta veteras, et sicut operarii mutantur eos. Si autem coeli quasi senescent, quia muta-

(1) בְּרוּ דָשׂ נִכְרֵב. Gloriam mea recens mecum, vel innovabatur, etc.; erat subinde nova; mea dignitas mihi recent perire, ita per præteritum exponunt; sed malo ut causa afferat Job eis sibi persuaderet duraturam habeat felicitatem, quid statim non obscura signa videret hæc. Nova est, vel innovatur (vel, nova erit, vel nova sit, vel in novella) mecum, vel, apud me, sub. quotidiani, i. e., subinde major fit; in dies renovatur et augebitur, novis mili quotidie accedentibus honoribus.

Er ARCUS MEUS, i. e., robur meum, quia a maxime veteres pugnabant. (Merc.)

INSTAURABITUR, **קַרְבָּא**, permutterabit, rigescerbit, recipit vires, roboretur, innovabit se, immutatus est, innovabat se, mutabat se, vel mutabat vires (ut suahabat se), quod exprimitur Isa. 40, 51) i. e., nascicatur novas vires: metaphora ab arbore, que nutrita reviceat, et novos ramos in dies producit. (Synopsis.)

GLORIA MEA SEMPER INNOVABITUR, putamus gloriam meam nullis unquam adversis posse obsolescere.

Arcus, robur intelligit et potentiam. (Menochius.)

INSTAURABITUR, **קַרְבָּא**, gloriam mea nova est mecum, apud me, i. e., subinde in dies renovatur; tantum abest, ut immunitator aut cesseret mea auctoritas, et honestus qui mili babet ab omnibus, ut in die magis ac magis augeat et identem innovetur. Arabs: Apprehensus est populus meus, quod hebreice esset קַרְבָּא, quod vix sensum commodum praebat. **אֲשֶׁר בְּרוּ דָשׂ נִכְרֵב**, et arcus meus in manu mea immutabil, innovabil, robur sciaret, **לֹא**, novum subinde robur resumit, velut revivescit. Arcus maximè veteres pugnabant; ideo nunquam remissus arcus pro robo et potentia perpetuo vigente sumitur. (Rosemannus.)

tione et innovatione indigebunt, quantò magis corruptibilia ad vetustatem festinabunt? Vel si per celos (ut S. Augustinus mysticè vult intelligi) sanctos intelligamus, illi certè non tantum quad corpus, quod instar vestis alteratur, sed etiam quad spirituale anima vitam quasi ad senectam et vetustatem eunt, quia nonnullam qualitatem corruptibilem mutantantes, ad tepiditatem sequitur neque proficiuntur. Ea enim est humanae imbecillitas et inconstans, ut nemo diu in eodem vestigio hære possit, qui non sep̄ vires suas et veluti novum animum exsuscitet et instaurat.

Divinè animadvertis S. Dionysius de divinis Nominiis, cap. 9, propositum esse Dei **רְזָבָעָה**, eodem modo se habere, quod nec crescere, nec innuiri, nec immutari ulli ratione possit, alia omnia et mutationem pati, et perfectionem habere propositam longè et latè patentem, in quam se extendant. Et alio quodam in opere, scilicet de coelesti Hierarchia, cap. 10^a ait nihil esse **אֲשֶׁר בְּרוּ דָשׂ נִכְרֵב**, nullus rei indignum per se habere, uno excepto Numinis; abe ut angelī atque homines profecti et perfectione indigent. Quam etiam rem Theodorus abbas, vir coelesti consuli preditus, divino quodam genere orationis apud Cassianum, collatione 6, cap. 14, exponit: non enim posse hominem diu in eodem statu versari, et proinde esse necessarium, ut renovatus spiritu mentis per singulos dies proficiat, aut redeat retrò et labatur. Parva proprie dicat, collatione septima, cap. 4, Serenus consimili domum illuminatus, apud quem mensa **וְהַ** definitur **אֲשֶׁר בְּרוּ דָשׂ נִכְרֵב**, et **אֲשֶׁר בְּרוּ דָשׂ נִכְרֵב**, semper mobilis et multum mobilis. Quae causa etiam fuit, cur Salomon, Sap. 9, 15, inquit, mente vocaverit **אֲשֶׁר בְּרוּ דָשׂ נִכְרֵב**, multa et varia cogitantem, versatilem, de genere Vertebrorum, mutabilitati obnoxiam. Nihil igitur est facilius, quam ut tam vagè et mutabiliter ratione prædicta mens a proposito declinet suam defectuose sententiam, atque meliora deseret. Unde lumina Ecclesiæ Petros, quos beatæ vite magistros habemus, necessariam esse renovationem dicunt ad hanc illum familiarem elendum, quem divisi S. Leo, serm. 6 de Quadragesima rubriginem mortalitatis numerat; cuius estet ut pulcherrimum et ore magno dignum oraculum audiamus: « Semper necessaria est omnibus contra rubriginem mortalitatis quotidiana renovatio, et inter profectum gradus nullus est qui non semper melior esse debet. » Pari sapientia D. Augustinus, serm. 65 de Tempore, continuitam expeditionem in nobis simillimam ab causam requirit: « Quantimlibet, inquit, casti et sobri mali hæc vita ducitur, quodam tamen pulvere terrena conversationis aspergitur; et nitor mentium ad Dei imaginem conditum non ita a sumo tonus vanitatis alienum est, ut nullus possit sorde fusari, et non semper indiget expoliri. »

Eius rei quædam offigies in omni universitate pingitur, ubi luxus inanum rerum est perpetuus et castitia redintegratio. Quare doctissimum Terullianus, lib. de Resurrectione, cap. 12, hanc renovationem in natura omni animadvertis: « Reaccenditur cum

et stellarum radii, quos matutina successio extinxerat. Reducuntur et siderum absente, quas temporali distinctio exemerat. Redortantur et specula lunæ, quæ monstrus numerus attriverat. Quin etiam terra de celo, disciplina est arbores vestire post spolia, flores demù colorare, herbas rursum et imponere, exhibere eadem quæ absumpta sunt, etc. Omnia denique, quæ in hac mortali vita esse habent, aliquando innovantur, ne parent; et quæ non innovantur, quantumvis diuturna sint, tandem intereunt.

Hinc ipsa etiam regna innovantur; quapropter Samuel ad populum ait, 1 Reg. 11, 14: **וְהַ** Venite, et emus in Galgo, et innovemus ibi regnum. Civitates readificantur: quare Jonathas habitabut in Ierusalem, copit adificare et innovare civitatem. Templū instantiarunt: nam et Israelitæ post captivitatem venerant **וְהַ** ingredi et suscitare templum in loco suo, 5 Esdr. 5, 44. Amicitiae resarcuntur: unde et Jonathas misit viros Romanos statuere et renovare cum eis amicitiam, 4 Machab. 12, 1. Imò et ipse homo post peccatum è paradise ejus est, ne se usi ligni renovans, etiam quoad corpus in perpetuum viveret: nam, Gen. 5, 25, emisit eum Dominus Deus de paradiſo voluntatis; et antea premiserat: **Nunc ergo ne fortè militi manum sum, et sumat etiam de ligno vita, et comedat, et viva in eternum.** Qui ergo vult perficie vivere, ad constituta tempora scipsum renovet: immo regnum sum, quo super eum et affectus ejus regnat: reedificet civitatem animæ sue, et quod ex virtutibus lapsum per incuriam est, erigit: instant templum spiritus sui, in quo habitat Deus, et sanctiorum desideriorum accessione exstrat: amicitiam ad Deum aliquantulum tepefactam actibus orationis accendat: mittat per imitationem Christi manum suam ad lignum vite, ut postmodum feliciter et in hæc vita vivat a sanctum deget virum, et contractas ex humanæ conversatione imperfectiones relinquit.

Ita Patres edificandam esse vite novitatem direxerunt. Inter quos eleganter S. Paulus, epist. 2. « Non vitatem, inquit, vita in nobis edificantes, necesse est ut velutum destruamus, etc.; » et subdit: « Moriamur quibus vivimus, et vivamus vicissim his operibus ac studiis, quibus mortali fuimus, cum vivorum esse sumus mortui, et mortificantia gerentes in mortuis vivere. » Cum renovatione autem copulatum necessariò est promovendū stodium et progrediendi ad majorem perfectiōnem. Nullus enim terminus virtutis constituitur, ut olim Herculis columnæ, quæ ultra nemini progediendum esset putabant. Egregie lycius princeps, odo 9 in Olympiis:

אֲתָא יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַזְמֵנָה,
Sunt aliae vias vias ulteriores.
Neque modo dynaste unius purpurati symbolum est, sed piiorum omnium votum: **Plus ultra**: qui nihil magis aut sibi aut aliis optare possunt, quam ut se fiant meliores. Itaque olim inter Christianos communem votum amicorum fuit, ut se mutuò hæc formula adjurarent: **Sic melior sis, sic meliorum te videbas**; sic de te meliore gaudemus, ut memorat D. Au-

gustinus in Psal. 52. id divino Sapientis oraculo Iheri S. Gregorius Nyssenus putat, quo toties sponse dicitur: **Surge, veni**; atque Deum, qui ad gloriosam illam contentionem invitat, facultatem etiam concedere ascendendi. Quod ipse eloquentissimus Pater uberior exponit, homiliā quinta in Cantica, quæ ego pliū lectorum ut ad penum sapientie remitto. Nos interim Jobi texture prosequamur.

VERS. 21. — QUI NE ADIEBANT EXPECTABANT SENTIENTIA, ET INTENTI TACEBANT AD CONSILOM MEUM (1).

Hoc ad ilam gloriam spectabat, quam innovatum iri expectat Jobus. Illud enim erat omnibus de Jobi prudenter et ingenio maturitate judicium, ut quidquid ex illis ore eaderet, oraculum putarent, neque ulterius iudicaret deliberandum: neque, dum suam sententiam dicere, quisquam aut avertiebat aures, aut loqueratur, aut existimatib; his quæ ab ipso dicta forent, aliquid addi oportere. Ubi circumstantie expensione digna sunt, avida expectatio, silentium auditorum, assensus consilii præstans, verborum, quibus nihil addebet, astimatio, unde subdit:

VERS. 22.—VERBIS MEIS ADDERE NIHIL ADEPANT (2), ET SUPER ILLOS STILLABAT ELOQUIUM MEUM. —VERS. 23.—EXPECTABANT ME SICUT PLUVIAM, ET OS SUM APERIENS QUASI AD IMPREM SEROTINUM. Rhetorica simul et poetica amplificatio est fama, quæ de Jobi sapientia percepuerat. Metaphora autem à rōre, pluvia et imbre petite perquam opportune sunt ad animos sicutientes doctrinæque cupidissimos significandos. Pluviam enim symbolum esse eruditissimis atque facundissimis sum profani auctores voluerunt. Graeci

(1) בְּרוּ דָשׂ נִכְרֵב, me audiabant (vel audientes, mihi audiebant, mihi auscultabant) et expectabant, sub. me, vel mean sententiam, sive, ut loquerer; vel donec absolvissent sermonem, non interpellabant. Sed simpliciter est corum attentione significari, quod intenti ora tenebant ex eo pendentes, ut summingit, ele. Pendebant a me, sive a consilio meo. **Me audito expectabant homines**,

Et INTENTI TACEBANT, etc. יְהֹוָה כָּל עַד, et silentio ad consilium (ad ipsum consilium meum, i. e., cum silentio meum expectabant consilium; vel tacendo acquisiebant consilio meo. Alii et prestatabant, etc. סְלָמָה sign. et tacer et expectare. Est autem **תְּהַ** כָּל סְלָמָה, vel fut, cal. vel niphah: eadem enim utrinque forma, sed sensus distinguunt כָּל, dagesch euphonicum. (Synopsis.)

(2) בְּרוּ דָשׂ נִכְרֵב, post verbum, sive sermonem meum, non iterabant, sub. sermonem; non retrahabant à me dicta, aut contradicabant, etc., sed illis planè acquisiebant. Vel, nihil mutabant, me auditio nullum habebant verbum; nemo aliquid uterius dicere presumebat, quasi correcturus, aut meliora prolaturus, multò minus contradicentes.

Et (vel sed, vel sic), SUPER ILLOS STILLABAT ELOQUIUM MEUM, i. e., vel 1ª inter illos spargebatur sermo meus, quem omnes veloti oraculum expiebant. A me audita aliis refrebarunt; vel 2ª erat illis ut propheta quædam. Stillant interdum et mutant pro propheta, Mich. 2, 6, 11, Amos. 7, 16, et Ezecl. 21, 2; vel 3^a erat illis non minus gratius quam pluvia aut ros exstis tempore pluviis aut segnibus, corrum mentes fognandas, etc., ideoque magno ab illis studio exceptus, ut pluvia stillans recipi ab agricolis. Stillant verbum pro loqui et salubrī propriæ ac utili loqui, sumuntur. (Synopsis.)

proinde cùm arcans fabularum involueris sapientiam suam obtegerent, siebant eō die quo Minerva doctrinarum preses in lucem edita fuit, auream ē colo pluviam occidisse: *Ægyptii* verò cùm eamdem eruditio nē atque Pithis suavitatem hieroglyphicis suis notis adumbrare vellent, *episcopus Episcoporum*, colum aut splendidam nubem dulcissimum rōne stillatorem pingebant, ut Horus Apollo testatur. Itaque Moyses cùm abditis eorum disciplinis eximiē foret instrutus, illis fortè hauriens s̄ fontibus, ita cecinīt, Deut. 52: *Concrescat in pluviam doctrina mea, final ut ros eloquias meas.* Ubi dubius clarissimis symbolis magnæ copia in dicendo sue diuiditum et doctrinae præstantiam illuminat. Quam ob causam Paraphrastes Chaldeus ita verit: *Suavis sit sic pluvia doctrina mea.* Sed necesse non est ad *Ægyptiorum* abditos fontes recurrere, cùm ejusdem rei documenta in divinis oraculis habeamus. Nam orando sublimis Isaías verbum Dei vocat imbre de celo venientem et inebriantem terram. Atq[ue] ut lingue sancte majestatem, et divinitatem prop̄ dicam, in significando videamus, eadem vox apud Hebreos et docere et p[ro]p[ter]e significat. Ita in Osea Prophœtia de Christo, cap. 10: *Qui docebit vos justitiam,* Isidorus Clarius et Forsterus ex Hebreo vertunt: *Donec pluvi justitiam vobis.* Et Joel cùm eundem Servatorem doctorem justitiae nominavisset, continuo subdit, 2, 25: *Et descendere faciet ad vos imbre matutinam.* Ubi in fonte est dictio *מִזְרָחָ מֹרֶךְ*, qua et doctorem et pluviam sonat: unde Hebrei montis Morie nomen ducunt, et *מִזְרָחָ מֹרֶךְ*, id est, *doctrinam Domini* interpretantur, ut animadverterit erudit.

Eleganter autem dictum: *Super illos stillabat eloquium meum.* Ubi verbum stillandi idem significat ac continenter ac fluente oratione loqui, ut patet ex Ezechiele, cui dicit Dominus, cap. 20, 46: *Pone faciem tuam contra viam Austris, et stilla ad Africum, et propheta ad saltum agri.* Et iterum, cap. 21, 2: *Pone faciem tuam ad Jerusalem, et stilla ad sanctuarium.* Similisque loquendi forma reperitur in Micheâl, cap. 2, 6: *Ne torquamini loquentes: Non stillabit super istos.* Chaldeus reddit: *Né prophetae prophanantes; Aquila, Ne stillitis stillantes.* Quod S. Hieronymus sic explicat, quodam idiomate Hebraico eloquum ab eo quod fluat, et ad aures perveniat audiendum in similitudinem pluvie descendenter stillationem vocans. Similia habet idem propheta, et idem sanctus doctor eodem in capite, vers. 11. Unde iam patet idem esse hoc loco stillare atque loqui. Ubi S. Hieronymus metaphoram aperiens, ait: *Sensim utique sermo doctrina mea diligenter mēa diligenter mea viscera penetrabat;* Philippus: *Sensim interior viscera penetrabam;* Olympiodorus: *Cum siti atque avitata audibam;* Chaldeus: *Pulcher erat eis sermo meus.* At D. Gregorius hic in voce stillandi observat quondam in docente curam et studium, quo se suaque verba accommodet captui auditoriū; ut qui cūm sint angustemē, quasi angusti orifici vascula humoris copiam continuo ne respuant; sic enim habet: «In hac stil

latione eloqui quid aliud quam mensura predicationis accipitur? Quia oportet ut exhortationis gratia singulis juxta capacitatē ingenii conferatur: debet enim ad infirmā, item audientiū semēcūpsū contrahendo descendere, ne dum parvis sublimia, et idcirco non profutura loquitor, se magis curet ostendere quam auditoribus prodesse. » Sic ille. Id autem quod sequitur: *Expectabant me sicut pluviam,* hunc sensum habet, ac si dicat: In expectatio-ne ac desiderio erat doctrina mea, exoptata sicut solet esse pluvia ab arente terra. Nec humano favore, ingenio et arte depropunctu censebatur emanare eloquum meum, sicut irrigationes aquarum, qua arte et industria agriculte deducuntur et derivantur; sed sicut pluvia qua de celo descendit à Deo, ejusque iussu in terras definit. Non enim pluvia aut rōs ejusmodi sunt, ut ab homine sint expectanda, sed Dei beneficia sunt. Dehinc numerā, quemadmodum Michaelas ait, cap. 5, 7: *Quasi ros à Domino, et quasi sita super herbam, non expectat virum, et non pressolator filios hominum.* Vel potest etiam esse sensus, q.d.: Sicut pluvia terram fecundat, idcirco expectatur summo desiderio, sic mea doctrina audiētūnates irrigabit, et fecundabit ad fructus bonorum operum prōferendos, juxta illud Isaiae, cap. 55, 10: *Quonodo descendit imber de celo, et inebriat terram, et germinare eam facit, etc.*

Pulchrē item subdit: *Et os suum aperiebant quas ad imbre seruitum.* Licit enim aperire os sapientiam locutus reddat, nunc ē contrario tacitū, audiētū et iubilans ad rem aliquam salutarem demonstrat, instar arida terre, qua in scissuras finditur et pandit, patente ore pluviam de celo præstolatur. Unde David dixit, Psal. 118, 152: *Os meum aperi, et altraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam.* Ubi maximum Dei desiderium hoc habuit corporis indicat, ut qui ardenti cupiditate rei alicuius astuant, aut siti maximā laborant, aperio ore spirito sorbet. Imber porrō serotinus est, qui ad finem anni agricolarum more computati decidit ad fruges maturandas, ut laboris totius fructus obtineatur.

VERS. 24. — *SI QUANDO RIDEAM AD EOS, NON CREDEBANT, ET LUX VULTUS MEI NON CADEBAT IN TERRAM* (1). Miris severitas, magnus servorum timor, ne dicam stupor, ut sic secum familiariter agenti domino atque ardentissimis non credant. Imò et hoc augerit ex eo quod S. Gregorius hic annotat, Jobum alibi se pauperum dixisse videturum consolatorem; que summa dicunt affabilitatem. Unde ergo nunc tantus eis tremor? Respondet ibidem S. Gregorius, quia Job figuram gerebat Christi Domini nostri, cui sancti quasi ridenti non credunt, dum multus ejus donis

(1) Nihil ex illa peribat. (Menochius.)
NON CREDEBANT, supple, me ridere, sed aliquid se in risu meo latere arbitrabantur. Tanta erat modestia mea, et de me opinio.

ET LUX VULTUS MEI NON CADEBAT IN TERRAM, id est, splendor, auctoritas, majestas mea non minuebatur, nec contemnēbatur propter risum.

Si volemus ire ad eos, consolandum. (Tirinus.)

titatis opinione sublevetur, quam quis sibi claris faenoribus anteacte vita peperit. Sed extreum aliud omni studio et contentione vitandum est, ne quis animi levitatem indecorē lascivientē et ridiculi in conventu hominum objiciat, dum videri vult helius et festivus, et faceti gloriolam accepatur.

Quid si Patres jure assurerunt sacrorum hominum vitam atque ordinem esse *dilectionem professionem*, ut cap. 1 ecclesiastice Hierarchie et aliis passim docet S. Dionysius, certè malè de communi hierarchia meretur, qui ineptā, curiosā et putidā conversatione splendorem inobsecrat vita, et professionem dehonesta. Neque enim spectat ad viros Deo dicatos et Ecclesie lumina in aliorum cœtu lenocinium facere, aut ullam de profanis minus erigere scenam ad captandum risum et petulantiam commovendam. Quid enim est alienum magis ab coram dignitate, aut fortius graviusque virorum sapientiam oculos ferit, cum potius suā presenti et insigni gravitate inconsideratam aliorum omnium levitatem et potius animi insolentiam comprenere oportet? In congressibus (inquit Epictetus in Enchirido, cap. 54) absit ut risum moveas: res enim est, quā protinus sit in plebeium vilenque morem lapsus; et haec una potest remittere apud familiares observationem tui et venerationem. Hec ē profana philosophia vir magnā mente, judicio et prudentiā ornatus, qui vim honesti splendoremque videbat. Sed audiamus ē christiano lyceo nobilem, sanctum, eruditum, de nigris atque ridiculis mentem sum aperientem, D. Hieronymum, epist. 8: «Rideri et ridere & secularibus derelinque: gravitas tuam personam deceat. » Quid si joecdum aliquando videatur, hilariisque agendum, id fiat ēa temperatione, ut fugitum immodestia, et indecora animi corporisque renissio et dignitas retinetur.

In eo genere Job fuit mirabilis, quem in cœtu loquentem et nonnumquam etiam jacantem audiebant omnes cum honore tacito et reverentiā ut tibiā dorico more suavissimē gravissimē resonantem: *Si quando ridebam, inquit, ad eos, non credebant mihi,* q.d.: Tanta mea erat gravitas, ut si quando cum illis loquens rideberem, adhuc tamē timerent, et reverentiam servarent. Illud enim significant verba illa: *Lux vultus mei non cadebat in terram: pro quibus habetur in Hebreo: Lucem vultus mei non objiciebant, vel non faciebant cadere: quod Eugubinus magis expavit, non sinebant cadere;* id est, vultum meum lumen atque hilarem non contemnēbant. Quam expositionem sic paucis complectitur D. Gregorius, lib. 20 Moralium, cap. 3: «Talis, inquit, debet esse dispensatio regiminis, ut is qui praest ē a se circa subditos mensurā moderetur, quatenus et arridentiē timeri debeat et iratus amari, ut cūm nec nimia letitia vitem reddat, nec immoderata severitas odiosum. » Unde Cajetanus per lucem vultus hic intelligit quasi radios ipsorum oculorum et conjectum ipsius visus, qui observabat à Jobi subditis, qui excipiebant illius oculos et aspectum non tanquam

vanum aliquid et infructuosum aut vile, sed tamquam pretiosum, utile magnifice faciendum.

Porrò mystice quasi ex persona Dei loquens: *Lux vultus mei non cedebat in terram; quia divina illustratio terram diligenter non apparet. Sic alibi ait: Aufseretur ab iniusta lac tua.* Ubi S. Gregorius, lib. 20 Moral. cap. 4: « Neque Dei lumen illustrat eos qui iniuriantis sive militiam fidei nomine palliant, » etc.

VERS. 23. — Si voluissem ire ad eos, sedebam prius: cuipse sederebant quasi rex circumstante exercite (1), eram tamen morentium consolator. Hec postrema perspicua sunt, neque lucum desiderant ab interprete: tantum enim indicant, primam Jobo datam esse cathedram, ut regiam decelat amplitudinem, et circumstare alios non aliter atque duces exercitus circumdant; neque tamen sic ab impenso honore immoderat insolecere, ut contemneret aut respernet alios, sed potius solaretur, si agro essent animo, et corum liberali manu inopiam sublevaret. Ita Sanctius noster.

Porrò illud quasi rex non elevat vim, ac si Jobus non fuerit verus rex, sed aliquid regi simile. Modus quippe illi familiaris est Scriptura: juxta quem Christi gloria dicitur, Ioan. 4, 14, quasi unigenitus, id est, vere unigenitus; et Christus ipse dicitur, Philip. 2, 7, *habitum inventus a homo, id est, verus, homo.* Quod autem hic additur, circumstante exercitu, Septuaginta transfruerunt in *potestiones, in accinctis.* Sunt autem monozoni milites honoratores divite balto, inquit Olympioides; vel ordinis militares, ut vult Isidorus: Hesychius vocat *excessores, speculatores hostium,* aut pugnaces, in militi dexteros, in pugnando exercitatores. Utrobius vigilantes et in opere strenuos pinguedine et representari, ut ea virtus propè heroicæ dic possideatur.

Observa vero quantâ Job animi contentione ac pieitate ferribatur ad levandum aliorum calamitatem; unde superius se cor *vidua consolatione* asserit, et hic iterum veluti gloriose honoris titulo se *morentium consolatorem* appellat. Hic aspiciunt p̄ principes et religiosi sacerdotes, quos in tanto infelicitum numero et calamitatem varietate affici Dei bonitas, et commovet, ut luctu et misere disjectis consolationem importanter. Hec sunt ubera qua D. Bernardus, serm. 40 in Cantica, in sacris hominibus requirit, negatque eos, qui sunt, ut ipseloquuntur, de patrimonio crucifixi, dici posse matres, nisi ubera duo pro se ferant; que laudans sponsum ait esse meliora vino et fragrantiora unguentis optimis: neque enim cessare cum debere exprimere de ubere quidem congratulationis lac *exhortationis*, de ubere vero compassiois lac *consolationis*, ut qui ex monitione divi Pauli nō sint gaudere cum gaudientibus, flere cum flentibus. S. Gregorius, lib. 20 Moralium, cap. 8, ponderans hunc Jobi locum, hortatur prelatos

(1) Cū subditos meos adibam, primo et honestissimo loco sedebant ut principes. (Menochius.)

ERAM TAMEN MORENTIUM CONSOLATOR; quasi dicit: Majstas viceps de humanitate et conitate nihil detrahebat. (Tirinus.)

ut severitatem benignitate temperent exemplo illius Samaritan, qui ejus, qui incidit in latrones, vulneribus vimim simul et oleum infudit, ut per vimim, inquit, mordeantur vulnera, per oleum foreantur. Quare miscenda est lenitas cum severitate, faciendoque quoddam ex utroque temperamentum, ut neque multa asperitate exulcerentur subdit, neque nimis benignitate solvantur. Unde est illud Psalmi: *Virga tua et baculus tuis ipsa me consolata sunt.* Virgā enim percūtunt, et baculo sustentantur. Si ergo est districcio virgē que feriat, sit et consolati baculi quo sustentat, id quod etiam in arcā foderis fuit expressum, in quā cum legis tabulis virga simul et mamma conjuncta fuerunt; quia cum Scriptura sacra scientiā in boni rectoris pectora virga distinctionis et mamma dulcedolis esse debent.

Significat itaque hoc loco Job se conjunxit simul duo illa maximē in imperante commendata, clementiam et severitatem; hanc ut timerebatur, illam ut amaretur; hanc, dum dicit *morentium* se fuisse *consolatorem;* illam, dum adjungit sedere se solitū *circumstante exercitu.* Quod utrumque primum omnium requirit in rege Regius vates dū cantū, Psal. 100: *Misericordiam et iudicium cantabili tibi, Domine.* Vel certe, quod probabilius est, significat non arbitratum esse alienum à regia maiestate, si in illo culmine dignitatis constitutus demitteret se ad eos qui in lucta versarentur consolando: hoc autem maximorum semper virorum numeri extitisse ex sacris iuxta et profanis historiis patet. Nam et Jeremias, virum in tota Judæa genere clarissimum, hoc maximè officio fungi solitum indicat, quid Deus, ad calamitatem Judeorum exaggerandam, prohibet illum dominus illas funestas adire ad quemquam consolandum. Denique in novo Testamento ad Mariam et Martham Lazarum fratrem lugentes Jerusalem Iudeorum principes adveniunt, ut eas consolentur. Nec minus in christiana Ecclesia semper in usu fuit; ut qui quisque dignitate, moribus et eloquentia inter alios excelleret, etiam aliis omnibus in hoc humanitatis officio preiret: quod cum coram non poterat, per litteras et libellos absens exequatur. Unde tot etiam eloquentissimorum virorum locutela scripta in morte plurimorum, divi Hieronymi ad Paulam in morte Blesillae; ad Eustochium in morte Paule; ad Oceanum in morte Lucini Bethei; ad Eliodorum in morte nepotis: Ambrosii ad Gratianum imperatorem in morte Valentini; ad Faustum in morte Scriptorii: Paulini ad Pammachium in morte uxoris. Quod minus mirum est eos facilius, et ne ipsi solitū potius indigenter: nec omniū à causis luctū immunes, ne mirum non esset eos sicut oculis alios consolari, quos nullus doloris sensus vellicaret: erant etiam auctoritate maximè conspicui, ut que diceant altius descendenter.

CAPUT XXX.

1. Nunc autem derident me juniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei,
2. Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo, et vitâ ipsâ putabantur indigni;
3. Egestate et fame steriles, qui rodebant in solidine, squalentes calamitatem et miseriā;
4. Et mandebant herbas, et arborum cortices, et radix juniperorum crat cibis corum;
5. Qui de convallibus ista rapientes, cùm singula reperserint, ad eam clamore currebant;
6. In desertis habitabant torrentium, et in cavernis terre, vel super glaream:
7. Qui inter huicmodi letabantur, et esse sub sensibus delicias computabant;
8. Filii stultorum et ignobilium, et in terrâ penitus non parentes.
9. Num in eorum canticum versus sum, et factus sum eis in proverbiis.
10. Abominantur me, et longè fugiunt à me, et faciēnt meam cotspire non verentur.
11. Pharetram enim suam aperuit, et affixit me, et frenum posit in os meum.
12. Ad dexteram orientis calamitates mee illicet surrexerunt: pedes meos subverterunt, et oppreserunt quasi fluctibus semitis suis.
13. Dissipaverunt itinera mea, insidiati sunt mihi, et prevaluerunt, et non fuit qui ferret auxilium.
14. Quasi rupi muro, et aperta janua, irruerunt super me, et ad meas miseras devoluti sunt.
15. Redactus sum in nihilum: abstulisti quasi ventus desiderium meum; et velut nubes perturbiasti scripta in morte plurimorum, divi Hieronymi ad Paulam in morte Blesillae; ad Eustochium in morte Paule; ad Oceanum in morte Lucini Bethei; ad Eliodorum in morte nepotis: Ambrosii ad Gratianum imperatorem in morte Valentini; ad Faustum in morte Scriptorii: Paulini ad Pammachium in morte uxoris. Quod minus mirum est eos facilius, et ne ipsi solitū potius indigenter: nec omniū à causis luctū immunes, ne mirum non esset eos sicut oculis alios consolari, quos nullus doloris sensus vellicaret: erant etiam auctoritate maximè conspicui, ut que diceant altius descendenter.
16. Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, et possident me dies afflictionis.
17. Nocte os meum perforatur doloribus: et qui me comedunt, non dormiunt.
18. In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, et quasi capitulo tunica succinxerunt me.
19. Comparatus sum luto, et assimilatus sum favilla et cineri.
20. Clamo ad te, et non exaudiis me; sto, et non respiciens me.
21. Mutatus es mihi in crudelem, et in duritiam manus tuae adversaris mihi.

CHAPITRE XXX.

1. Mais maintenant je suis méprisé par des personnes plus jeunes que moi, dont je n'aurais pas daigné autrefois mettre les pères avec les chiens de mon troupeau,

2. Dont la force et le travail des mains étaient moins que rien à mon égard, ne me paraissant pas dignes d'être employés dans ma maison, et qui étaient même regardés comme indignes de la vie, n'ayant ni la prudence, ni la sagesse, qui rendent la vieillasse recommandable;

3. Des gens tout sous de faim et de pauvreté, qui allaient chercher ce qu'ils pouvaient rouger dans un dévise;

4. Qui mangiaient l'herbe et les écorces des arbres, et qui se nourrissaient des racines de genêvres;

5. Qui allaient ravir ces choses dans le fond des vallées; et qui, en ayant trouvé quelqu'un, y accourraient avec de grands cris de joie, tant l'extrême de leur misère les rendait sensibles à ces fables soulagement;

6. Qui habitaient dans les creux des torrents, dans les cavernes de la terre, ou dans les trous des roches;

7. Qui trouvaient même leur joie dans cet état, et qui faisaient leurs délices d'être à l'abri sous les ronces et les épines;

8. Ces hommes, dis-je, dont les pères sont des insensés, et de la naissance la plus basse, qui sont le mépris et le rebut de la terre, soit ceux qui m'insultent.

9. Je suis devenu le sujet de leurs chansons; je suis l'objet de leurs rafflures.

10. Ils m'ont en horreur, et ils fuient loin de moi; ils ne craignent pas de me cracher au visage.

11. Car Dieu a ouvert son carquois pour me percer de douleur, il a mis un frein à ma bouche, il m'a arrêté au milieu de ma course.

12. Il m'a abandonné à la fureur de mes ennemis. Aussitôt mes mains se sont élevées à côté de moi; ils ont environné de toutes parts; mes ennemis m'ont renversé par terre, et ils m'ont foulé aux pieds; et j'ai été accablé par la violence de leurs coups redoublés, comme par les flots rétrécis d'une mer en furie.

13. Ils ont rompu les chemins par où je marchais, ils m'ont dressé des pièges, et ils ont eu sur moi l'avantage; et il ne s'est trouvé personne pour me secourir.

14. Ils se sont jetés sur moi comme par la brèche d'une muraille, et par une porte ouverte; et ils sont venus en foule m'accabler de misères;

15. De sorte que j'ai été tout d'un coup réduit dans le néant. Seigneur, vous avez emporté comme un tourbillon ce qui m'était le plus cher; et ce qui faisait le honneur de ma vie a passé en un moment, comme un nuage qui est dissipé par le vent.

16. Ainsi, mon âme est maintenant toute languissante en moi-même, et je suis tout possédé des maux qui m'accablent, et les jours de l'affliction ne m'abandonnent point.

17. Car, mes douleurs pendant la nuit transpercent mes os, et les vers qui me dévorent, ne dorment point, et ne me donnent pas un moment de repos.

18. Leur multitude est si grande, que, ne trouvant pas dans ma chair de quoi se rassasier, ils consomment mon vêtement; et, pour réparer en quelque sorte ce dommage qu'ils me causent, ils m'environnent de toutes parts comme un habit, et me couvrent comme le capuchon d'une tunique;

19. De sorte que je suis devenu comme de la boue; je suis semblable à la poussière et à la cendre.

20. Dans cet état si digne de compassion, je crie vers vous, ô mon Dieu, et vous ne m'écoutez point; je me tiens devant vous, et vous ne me regardez point.

21. Vous qui étiez autrefois si plein de bonté pour moi, vous êtes changé à mon égard, vous m'êtes devenu cruel, impitoyable; et vous employez la dureté